

Kwaliteitskeurmerken vvto

Een onderzoek naar de bekendheid, wenselijkheid en hanteerbaarheid van kwaliteitskeurmerken van vroeg vreemdetalenonderwijs Engels (vvto-E)

Annelies Messelink, Myrna Feuerstake, Eline Wassens, Eva Derks
Nuffic, januari 2019

Inhoud

Inhoud	2
1. Inleiding	3
2. Vroeg vreemdetalenonderwijs	4
2.1 Landelijke standaard vvto-E	4
2.2 Keurmerkinstanties	5
3. Onderzoeksvragen	6
4. Methode	7
5. Resultaten	9
5.1 Bekendheid met keurmerken.....	9
5.2 Hanteerbaarheid en wenselijkheid van de keurmerken	9
5.3 Kwaliteitsverbetering van vvto door keurmerk	15
6. Conclusie en discussie	17
6.1 Bekendheid met de keurmerken	17
6.2 Hanteerbaarheid en wenselijkheid van de keurmerken	17
6.3 Kwaliteitsverbetering van vvto door keurmerk	18
7. Aanbevelingen	19
8. Bibliografie	20
Bijlage 1 – Landelijke standaard vvto-E	21
Bijlage 2 – Respondenten interviews	25

1. Inleiding

Sinds 1 januari 2016 is het in het primair onderwijs wettelijk toegestaan om tot vijftien procent van de onderwijstijd in het Engels, Frans of Duits aan te bieden. Dit houdt in dat ook andere vakken dan de Engelse les, bijvoorbeeld creatieve vakken of bewegingsonderwijs, in de vreemde taal mogen worden aangeboden. Zo kan in het basisonderwijs een stevig fundament worden gelegd voor het leren van een vreemde taal. Bij de invoering waren er echter ook zorgen dat het vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) negatieve invloed zou hebben op de Nederlandse taalbeheersing leerlingen.

Het ministerie van OCW liet onderzoek doen naar deze eventuele negatieve gevolgen. In het onderzoek "Zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs" (Jenniskens, Leest, Wolbers, Bruggink, Dood & Krikhaar, 2017) blijkt er geen negatief verband tussen vvto, meertalig onderwijs en de Nederlandse taalbeheersing van leerlingen. Ook is de toegankelijkheid van het onderwijs niet afgenomen met de wetwijziging.

Het onderzoek toont wel aan dat de didactische- en taalvaardigheden van vvto-leraren sterk uiteenlopen. Er blijken ook grote verschillen in de precieze uitvoering van het programma en de onderwijstijd die aan Engels wordt besteed. Om dergelijke verschillen in de uitvoering en kwaliteit van vvto te voorkomen, lijkt een kwaliteitstraject met bijbehorende visitatie en accreditatie een logische en wenselijke stap. In een kwaliteitstraject wordt planmatig gewerkt aan de kwaliteit van de leraren en het programma. Uit het onderzoek blijkt dat in de praktijk slechts 14 procent van alle vvto-scholen in een kwaliteitskeurmerktraject zit, of een keurmerk voert. De Eerste Kamer heeft Nuffic gevraagd te onderzoeken waarom dit percentage zo laag ligt. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd.

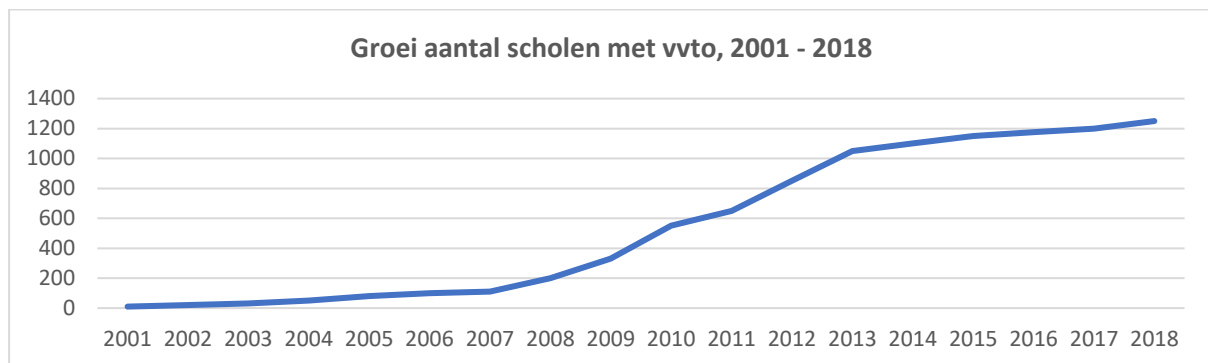
Het onderzoek is gestart met interviews met leden van keuringsinstanties, met de inspectie en met directeurs en coördinatoren van vvto-scholen. De uitkomsten hiervan droegen bij aan het opstellen van een vragenlijst. De vragenlijst is uitgezet onder 1250 vvto-scholen. In totaal hebben 145 respondenten gereageerd, afkomstig van scholen die een keurmerk hebben of in het traject zitten, van vvto-scholen die een keurmerk overwegen en van vvto-scholen die geen keurmerk ambiëren.

Om antwoord te geven op de vraag waarom dit percentage relatief laag is, is het hanteren van een keurmerk op verschillende manieren bij vvto-scholen bevestigd. Allereerst is gevraagd naar de bekendheid van keurmerken onder scholen (Kamerbrief reactie op onderzoeksrapport, 20-12-2017). Vervolgens wordt gekeken naar de (vermeende) hanteerbaarheid en wenselijkheid van een keurmerk, door het in kaart brengen van belangrijke voordelen en nadelen hiervan. Tot slot is de respondenten gevraagd in hoeverre het hanteren van een keurmerk volgens hen bijdraagt aan kwalitatief onderwijs.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek, wordt in dit rapport een aantal aanbevelingen gepresenteerd ter bevordering van de kwaliteitsborging van het vroeg vreemdetalenonderwijs.

2. Vroeg vreemdetalenonderwijs

In vroeg vreemdetalenonderwijs bieden basisscholen vanaf groep 1 een vreemde taal aan. Bij de meeste scholen gaat het om extra lessen Engels. Er zijn ook scholen die Duits of Frans aanbieden. De taal wordt op een natuurlijke manier onderwezen. Niet door het stampen van woordjes, maar spelenderwijs met aansprekende activiteiten en uitdagend lesmateriaal. In de onderbouw ligt de nadruk op begrijpen en spreken. In de hogere groepen leren kinderen ook lezen en schrijven in de vreemde taal. Vroeg vreemdetalenonderwijs is in de laatste tien jaar flink gegroeid: van 175 vvto-scholen in 2008 tot 1.264 in 2018, waarvan 1.108 vvto-Engels aanboden.

Grafiek 1. Bron: Administratie Nuffic.

2.1 Landelijke standaard vvto-E

Er zijn grote verschillen tussen vvto-scholen in kwantiteit (tijdsinvestering in het Engels) en kwaliteit (taalvaardigheid en vakdidactiek van leerkrachten). Een doorlopende leerlijn van po naar vo ontbreekt doorgaans. Om de consistentie en kwaliteit van vroeg vreemdetalenonderwijs te waarborgen is in 2008 het Platform vvto opgericht, onder leiding van het Europees Platform (nu Nuffic). In het platform zitten leden van universiteiten, hogescholen, basisscholen en de keurmerkinstansie EarlyBird. In 2011 ontwikkelde het Platform vvto de 'Landelijke standaard vvto' (zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van de standaard). Deze standaard biedt een instrument om kwaliteitsbeleid te monitoren en vormt de norm voor formele certificering van vvto-Engels in Nederland.

Scholen hebben doorgaans vier jaar nodig om naar deze standaard toe te groeien. De standaard bestaat uit vier elementen, namelijk: *Opbrengsten / resultaten*; *Onderwijsleerproces*; *Kwaliteitszorg* en *Randvoorwaarden*. De elementen bestaan ieder weer uit verschillende indicatoren. Een aantal voorbeelden daarvan zijn:

- Alle groepen krijgen minimaal 60 minuten per week les in het Engels.
- Er is een goede doorgaande leerlijn op de school.
- De leerkrachten zijn goed geschoold in de vakdidactiek en beheersen het Engels goed. Hun taalvaardigheid op het gebied van luisteren, spreken en lezen ligt op ten minste niveau B2. Voor schrijven volstaat niveau B1.
- Naast het vak Engels werkt de school met Content and Language Integrated Learning (CLIL).
- Elke leerling doet mee aan internationale activiteiten.
- De kwaliteitszorg van vvto is opgenomen in het meerjarentaalbeleidsplan van de school.

Scholen die een certificeringstraject ingaan, werken met hun leerlingen toe naar de volgende streefniveaus van het Europees Referentiekader (ERK):

	VMBO	HAVO	VWO
Luisteren en Begrijpen	A1	A2	A2/B1
Interactie	A1	A2	A2/B1
Lezen en begrijpen	A1	A2	A2
Schrijven	A1	A1/A2	A2

Tabel 1. Streefniveaus ERK in Landelijke standaard vvto.

2.2 Keurmerkinstanties

Er zijn drie keuringsinstanties waar scholen een traject kunnen doorlopen voor een keurmerk. Al deze drie keuringsinstanties zijn door Nuffic geaccrediteerd. Ze worden nu kort toegelicht.

EarlyBird

EarlyBird is het expertisecentrum vroeg Engels van het Bestuur Openbaar Onderwijs Rotterdam. Ruim 80% procent van alle landelijk erkende vvto-scholen heeft het traject van EarlyBird doorlopen. Gedurende het certificeringstraject worden scholen over een periode van drie tot vier jaar twee keer gevisiteerd. EarlyBird maakt hierbij gebruik van een kijkwijzer bestaande uit vijf punten: De opbrengsten, Beleid en organisatie, Onderwijsleerproces, Zorg en begeleiding en Kwaliteitszorg. Als de school na de tweede visitatie aan de eisen van de Landelijke standaard vvto voldoet, is de school een 'erkende vvto-school'. Na vier jaar vindt er een hervisitatie plaats om de kwaliteit van het programma te borgen. De resultaten van de visitaties helpen scholen bij de verdere uitbouw en implementatie van het vvto-programma (<https://www.earlybirdie.nl>).

TalenT

TalenT is een samenwerkingsverband tussen vijf hogescholen: de Marnix Academie, de Christelijke Hogeschool Ede, Hogeschool Arnhem Nijmegen, Fontys en de Kempel. Voorafgaand aan het certificeringstraject geven de scholen aan in hoeverre ze al voldoen aan de kwaliteitseisen van het keurmerk. Tijdens een visitatie vindt er een klassenbezoek plaats in de onder-, midden-, en bovenbouw aan de hand van een checklist. Er vindt een afsluitend gesprek plaats met de directeur en de vvto-coördinator van de school. Hierop volgt een verslag dat ter inzage wordt verstuurd naar de betrokken basisschool. Dit wordt vervolgens naar een hogeschool gestuurd. Wanneer ook deze hogeschool akkoord geeft, wordt het keurmerk toegekend (www.keurmerkvvto.nl).

Cedin 3TS

3TS staat voor drietalige school. Cedin 3TS richt zich voornamelijk op het noorden van het land waar Nederlands, Fries en Engels worden aangeboden, hoewel ook scholen begeleid worden die enkel tweetalig onderwijs aanbieden. Voor de visitatie maakt Cedin 3TS gebruik van een uitgebreid visitatieformulier waarin de kwaliteitseisen voor het keurmerk vvto zijn opgenomen. Voor certificering moet een school op elk onderdeel een voldoende moeten behalen. Een belangrijk criterium is dat de commissie vertrouwen heeft in de kwaliteit en duurzaamheid van het vvto-aanbod van de school. Bij een positieve visitatie-uitslag ontvangt de school het VVTO-certificaat en het keurmerk VVTO (www.cedin.nl).

3. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek zijn zowel scholen met als zonder kwaliteitskeurmerk bevroegd middels interviews en vragenlijsten. Het doel van deze methoden was om te achterhalen in hoeverre zij bekend zijn met keurmerkinstanties en wat voor hen motieven zijn om wel of niet op te gaan voor een keurmerk. Er zijn drie onderzoeksvragen geformuleerd die samen een duidelijk beeld kunnen geven van de bekendheid, hanteerbaarheid en wenselijkheid van een keurmerk.

De eerste onderzoeksvraag volgt uit het verzoek van de Eerste Kamer om de bekendheid van de Landelijke standaard vvto en de keurmerken en keuringsinstanties in kaart te brengen.

1. In hoeverre zijn vvto-scholen bekend met de Landelijke standaard vvto en de vvto-kwaliteitskeurmerken EarlyBird, Talent en Cedin 3TS?

De tweede onderzoeksvraag gaat in op de hanteerbaarheid en wenselijkheid van een keurmerk. Er is gevraagd naar beweegredenen om wél een kwaliteitskeurmerk aan te vragen. Ook worden de (verwachte) nadelen van een keurmerk bevroegd, om zo eventuele drempels te identificeren die scholen ervan weerhouden om aan te sluiten bij een keurmerk. In dit kader is het ook interessant om eventuele ondersteuningsbehoeften te inventariseren.

2. In hoeverre worden keurmerken hanteerbaar en wenselijk geacht door scholen?

- 2.1 Wat zijn redenen om te kiezen voor een keurmerk?
- 2.2 Wat zijn redenen om niet te kiezen voor een keurmerk?
- 2.3 Welke ondersteuning hebben scholen nodig om een kwaliteitstraject in te gaan?

De laatste onderzoeksvraag gaat over de relatie tussen een keurmerk en de kwaliteit van vvto, namelijk in hoeverre een keurmerk volgens scholen bijdraagt aan de verbetering en kwaliteit van het vroeg vreemdetalenonderwijs.

3. In hoeverre draagt het opgaan voor een keurmerk bij aan de verbetering van het vvto?

4. Methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn kwalitatieve en kwantitatieve gegevens verzameld. De eerste stap van het onderzoek bestond uit het afnemen van tien interviews. In de interviews is gesproken over wat volgens de respondenten hun ervaring de obstakels of beweegredenen zijn om een keurmerk te hanteren en welke ondersteuning daarbij gewenst is. Er is hiervoor gesproken met directeuren van alle drie de keuringsinstanties en met directeuren/coördinatoren van vvto-scholen met en zonder keurmerk, uit de regio's noord, midden en zuid. Ook is de Inspectie van het Onderwijs geïnterviewd. In bijlage 2 staat een overzicht van alle geïnterviewden.

De analyse van de interviews en de motieven en obstakels die daaruit bleken vormden de basis voor de tweede onderzoeksfase, namelijk een vragenlijst onder vvto-scholen. Aansluitend op de onderzoeks- en deelvragen, bestond deze uit de volgende constructen:

- Bekendheid met kwaliteitskeurmerken, keuringsinstanties en Landelijke standaard vvto;
- Redenen om te kiezen voor een keurmerk;
- Nadelen van een keurmerk die scholen ervaren/verwachten;
- Gewenste ondersteuning van scholen in een certificeringstraject;
- Verbeterde kwaliteit van vvto door het opgaan voor een keurmerk.

De vragenlijst bestond overwegend uit vijfpunts-Likertschaalvragen en een aantal open vragen. Alle bevestigde scholen bieden vroeg Engels aan maar hebben niet noodzakelijkerwijs een keurmerk. De uitnodiging voor de vragenlijst was gericht aan de schoolleider of een ander persoon met kennis van het vvto-aanbod van de school (doorgaans een vvto-coördinator). In totaal zijn er 1.250 scholen aangeschreven, waarvan er 145 de vragenlijst hebben beantwoord. Op de resultaten van de vragenlijst is Anova toegepast om de significantie van de verschillen tussen de drie groepen te toetsen.

Onderstaande tabel geeft de respons op de vragenlijst weer wat betreft de functies van de respondenten.

Functie	
Directie	40,5% (n=56)
Vvto-coördinator	29% (n=40)
Docent	16,7% (n=23)
Anders	13,8% (n=19)

Tabel 3. Functie respondenten (n=138)

De respondenten is gevraagd of hun school wel of niet gecertificeerd is door één van de drie keuringsinstanties. Uit onderstaande tabel blijkt dat het overgrote deel gecertificeerd is (35,9%) of in het traject zitten (14,5%). Daarnaast heeft 21,4% interesse in een vvto-certificering. Bij de scholen van 19,3% van de respondenten is er geen interesse in een certificering.

Heeft jouw school een vvto-keurmerk?	
Ja	35,7% (n=52)
Nee, maar we zitten in het certificeringstraject	14,5% (n=21)
Nee, maar we hebben wel interesse in een vvto-certificering	21,4% (n=31)
Nee, we hebben geen interesse in een vvto-certificering	19,3% (n=28)
Anders, namelijk:	9,0% (n=13)

Tabel 4. Certificering school (n=145)

Ondanks dat bovenstaande verdeling niet representatief is (in de praktijk heeft slechts 14% van de vvto-scholen een keurmerk), is dit voor de analyse van de resultaten geen probleem. Op basis van bovenstaande antwoorden zijn namelijk drie categorieën respondenten aangemaakt waarnaar de resultaten in de analyse worden opgesplitst.¹

1. Gecertificeerde school of school in het certificeringstraject (n=75)
2. Geen gecertificeerde school, maar wel interesse in certificering (n=37)
3. Geen gecertificeerde school, geen interesse in certificering (n=33)

Allereerst is het van belang deze groepen apart te meten, omdat het aannemelijk is dat scholen met (interesse in) een keurmerk gemiddeld positievere scores toekennen aan de vragen, dan scholen zonder interesse in een keurmerk. Daarnaast kunnen we door onderscheid te maken tussen beoordelingen van scholen met en zonder certificeringservaring, analyseren in hoeverre de verwachtingen van scholen zonder keurmerk overeenkomen met de daadwerkelijke ervaringen die scholen met een keurmerk opdoen. Zo kan blijken dat er een discrepantie is tussen de nadelen die scholen daadwerkelijk ervaren en de verwachtingen die scholen hebben over deze nadelen, die in de praktijk mogelijk meer of minder aan de orde zijn. Zo kunnen we door deze opsplitsing in drie categorieën gepaste antwoorden geven op de onderzoeksvragen.

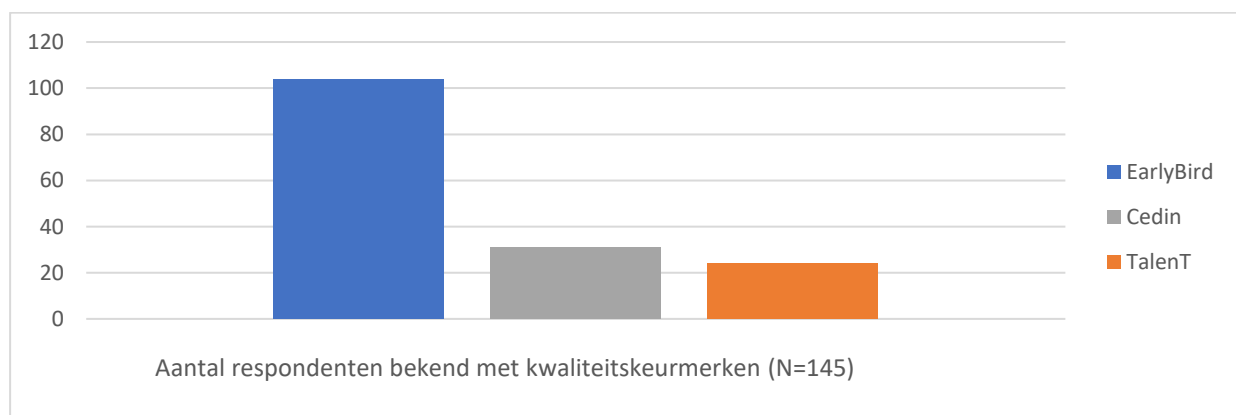
¹ De scholen in de categorie "Anders, namelijk" (n=13) zijn over de drie andere groepen verdeeld, afhankelijk van hun antwoord. Respondenten die deze optie kozen waren onder andere aangesloten bij het netwerk 'Such Fun' in Den Bosch en het netwerk TPO (Tweetalig Primair Onderwijs).

5. Resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten uit de vragenlijst aan de hand van de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 3. Alle grafieken zijn leesbaar op volgorde, van het meest gegeven naar minst gegeven antwoord.

5.1 Bekendheid met keurmerken

Allereerst is respondenten gevraagd naar hun bekendheid met de Landelijke standaard vvto en de drie keurmerken en keuringsinstanties EarlyBird, TalenT en Cedin 3TS. Van de scholen die over een keurmerk beschikken of in het certificeringstraject zitten, zijn er 57 aangesloten bij EarlyBird (75%), 9 bij TalenT (11,8%) en 10 bij Cedin 3TS (13,2%).

Grafiek 2. Bekendheid kwaliteitskeurmerken.

Zoals te zien in grafiek 2, is EarlyBird verreweg het meest bekend onder alle scholen. 86,7% van de respondenten kent deze keuringsinstantie. Het verschil tussen bekendheid met EarlyBird enerzijds en TalenT en Cedin anderzijds, is significant ($F(2, 139) = 7,602, p=0,001$). Respondenten die geen ervaring hebben met het certificeringsproces zijn ook minder bekend met de drie keuringsinstanties ($n=69$).

Van de scholen zonder keurmerk ($n=69$) gaf 15,9% aan nooit gehoord te hebben van de Landelijke standaard vvto. 34,8% zei er wel eens van gehoord te hebben en 49,3% respondenten weten wat de standaard inhoudt. De scholen met keurmerk moeten voldoen aan de Landelijke standaard vvto en zijn daarom niet hierover bevroegd.

5.2 Hanteerbaarheid en wenselijkheid van de keurmerken

Deze paragraaf biedt inzicht in de voor- en nadelen die scholen ervaren of verwachten van een certificeringstraject. De groep die ervaring heeft met het certificeringstraject beoordeelt het traject met een gemiddeld rapportcijfer van 7.5 ($n=76$).

5.2.1 Voordelen van een vvto-keurmerk

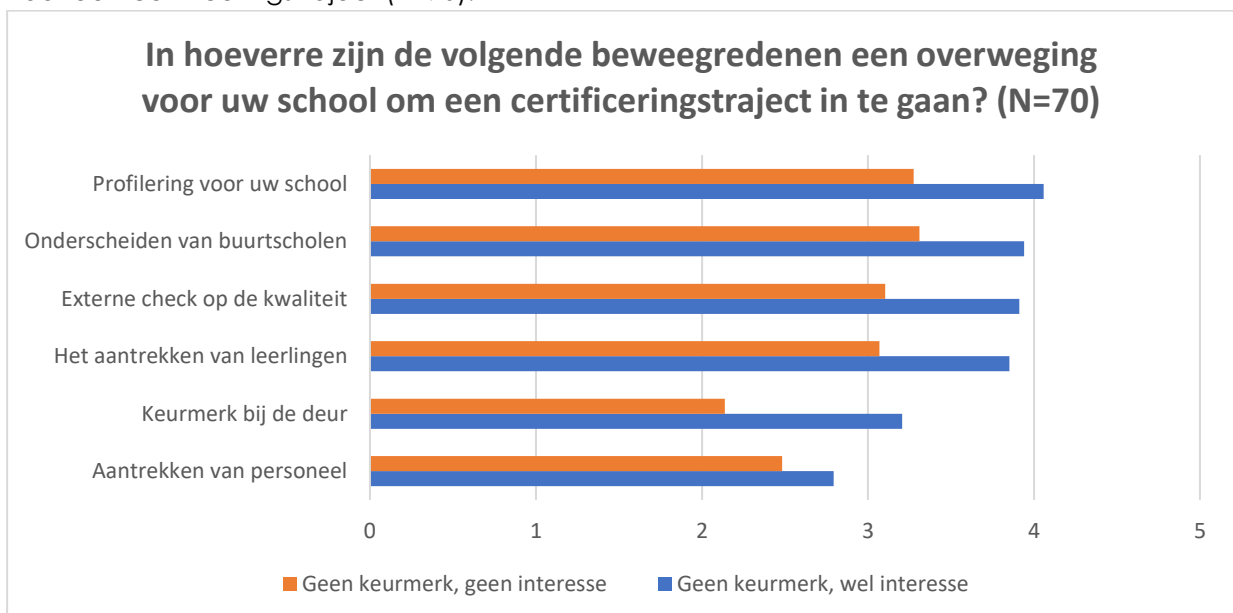
Respondenten die op een gecertificeerde school werken ($n=75$) is gevraagd naar de belangrijkste voorwaarden voor een certificeringstraject (grafiek 3).

Grafiek 3. Belangrijke voorwaarden voor een certificeringstraject.

Een *gemotiveerd team* ($M=4.54$, $SD=0.60$) blijkt de belangrijkste reden. Voor 97.3% van de respondenten was dit 'wel' of 'helemaal wel' belangrijk voor een succesvol traject. Barbara van Huizen (gecertificeerde EarlyBird-school) noemde het een positieve bijkomstigheid dat "het hele team enthousiast was, en daarom werd de invoering van vvto met het hele team gedragen. Dit vergemakkelijkte het hele proces". *Tijd in de jaarplanning* ($M=4.32$, $SD=0.64$) en *budget voor vvto* ($M=4.42$, $SD=0.64$) worden ook als belangrijke voorwaarden beschouwd. Enthousiaste ouders scoort het laagst, maar wordt met een gemiddelde score van 3.78 ($SD=0.65$) nog steeds als een belangrijke voorwaarde gezien. Barbara van Huizen geeft aan dat de reacties van ouders voornamelijk positief waren en dat dit erg bijdroeg aan het succesvol invoeren van het vvto-keurmerk.

In grafiek 4 staan de beweegredenen voor scholen die geen keurmerk hebben om te kiezen voor een certificeringstraject ($n=70$).

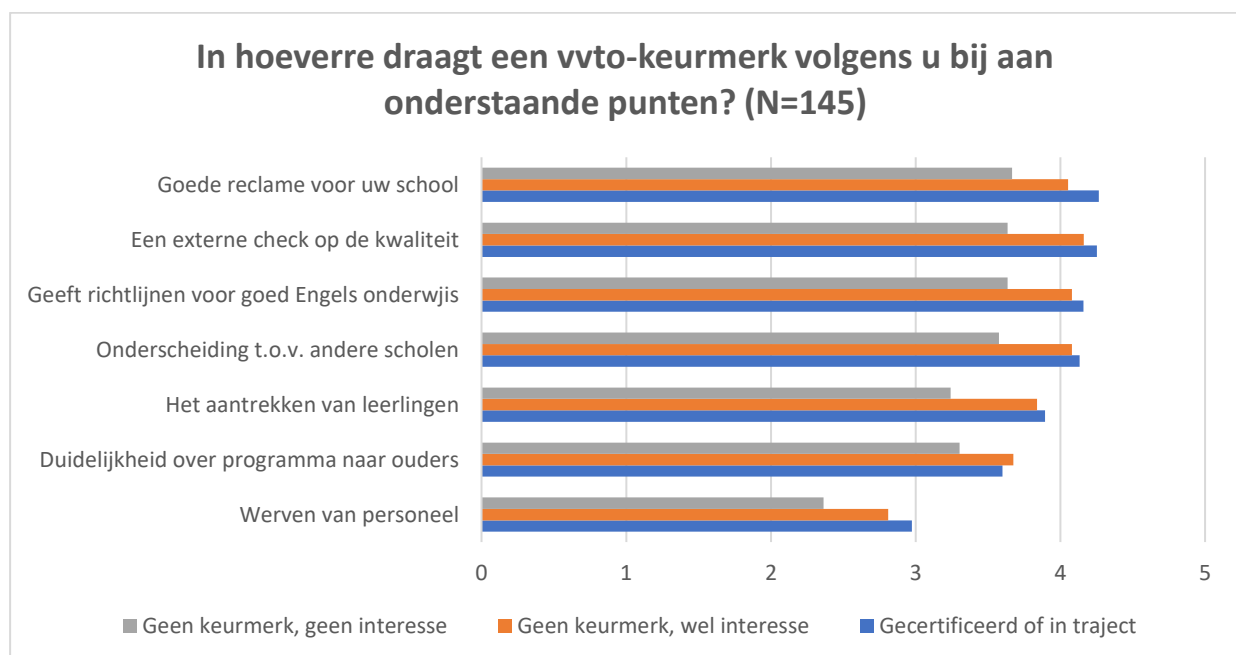
Grafiek 4. Beweegredenen voor een certificeringstraject.

Wat opvalt in de grafiek, is dat de scholen met interesse in een keurmerk ($n=37$) alle onderdelen significant hoger beoordelen dan scholen zonder interesse in een keurmerk ($n=33$). Wel vinden beide groepen *profilering van de school* de belangrijkste reden ($M=3,71$, $SD=0,88$) om voor een keurmerk te kiezen. Op de tweede plaats staat het *aantrekken van leerlingen* ($M=3,50$, $SD=0,95$), gevolgd door het *onderscheiden van buurtscholen* ($M=3,67$, $SD=0,91$). Tegenover het *aantrekken van personeel* staan beide groepen relatief neutraal ($M=2,70$, $SD=0,77$).

De respondenten is ook apart bevraagd in hoeverre zij belang hechten aan een fysiek keurmerk naast hun ingang ($n=145$). De scholen die een keurmerk bezitten of in het traject zitten hechten hier zeker waarde aan ($M=4,03$, $SD=0,74$), evenals de scholen die interesse hebben, weliswaar in iets mindere mate ($M=3,46$, $SD=0,98$). De scholen die geen interesse hebben in een keurmerk hechten hier verhoudingsgewijs weinig belang aan ($M=2,19$, $SD=0,75$). Deze verschillen tussen groepen zijn significant ($F(2, 136) = 55,629$, $p < 0,000$).

De respondent van EarlyBird zegt hierover het volgende: "Onderwijsinhoudelijk is het probleem dat scholen een keurmerk niet belangrijk genoeg vinden. Dit komt vaak door onwetendheid van scholen, dus de promotie van een vvto-keurmerk zou verbeterd kunnen worden ". Een respondent van Talent geeft een andere mogelijke verklaring: "Scholen vinden 'het fysieke keurmerk' niet belangrijk. Ze hoeven geen bordje bij de voordeur. Ze willen wel kwalitatief Engels geven. Het is volgens hem niet per se dat ze het traject te lastig vinden, "maar juist dat de scholen al goed zijn, en geen bevestiging van buitenaf nodig hebben".

Alle respondenten is gevraagd naar de voordelen van een vvto-keurmerk (grafiek 5). De scores van de groep met certificeringservaring ($n=75$) ligt bij bijna iedere vraag iets hoger. De volgorde van meest naar minst belangrijk is echter voor alle drie de groepen hetzelfde.

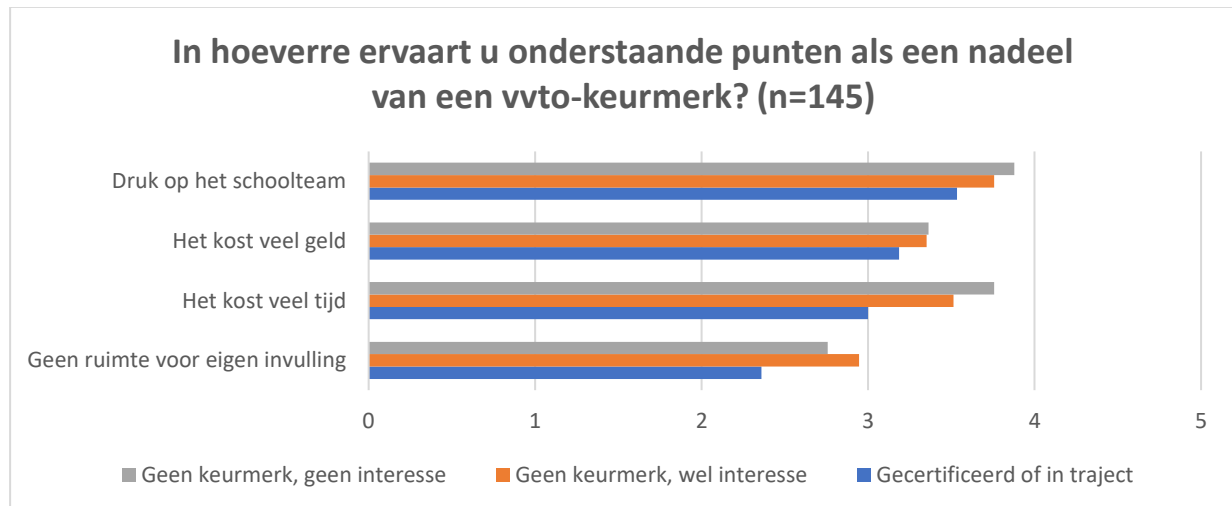
Grafiek 5. Voordelen van een vvto-keurmerk.

De respondenten uit de verschillende groepen maken een vergelijkbare inschatting van de potentiële bijdragen van het vvto-keurmerk. Daarnaast is opvallend dat alle drie de groepen het werven van personeel vanuit de minst belangrijke bijdrage vinden, hoewel het wel gemiddeld een positieve score heeft ($n=145$, $M=2,79$, $SD=0.73$). Ook duidelijkheid over het programma naar ouders toe wordt als weinig belangrijke bijdrage beschouwd ($n=145$, $M=3,55$, $SD=0.76$).

Een respondent van TalenT noemt vooral de externe check op de leskwaliteit als meerwaarde van een vvto-keurmerk voor scholen. Sommige respondenten geven aan dat ook zonder keurmerk de leskwaliteit gewaarborgd kan worden. Een respondent van de Bohemen Kijkduinschool beaamt dat een school zonder keurmerk ook zeker kwalitatief goed vvto kan aanbieden en soms ook beter dan scholen met een keurmerk. Een respondent van een school met een TalenT-keurmerk geeft aan dat profilering voor haar school de belangrijkste reden was om voor een keurmerk op te gaan: "We hadden last van een terugloop van leerlingen en wilden zo weer de school op de kaart zetten. We hadden last van concurrentie van de buurtscholen. Het behalen van een keurmerk heeft geholpen in de toename van leerlingen". Aansluitend beweren een respondent van EarlyBird en van Cedin 3TS in hun interviews dat een vvto-keurmerk als reclame voor de school vaak het duwtje in de rug is voor veel scholen. Scholen hebben vaak de drang om zich te onderscheiden van buurtscholen.

5.2.2 Nadelen van een vvto-keurmerk

Uit grafiek 6 blijkt dat alle groepen tot op zekere hoogte nadelen ondervinden aan het keurmerk.

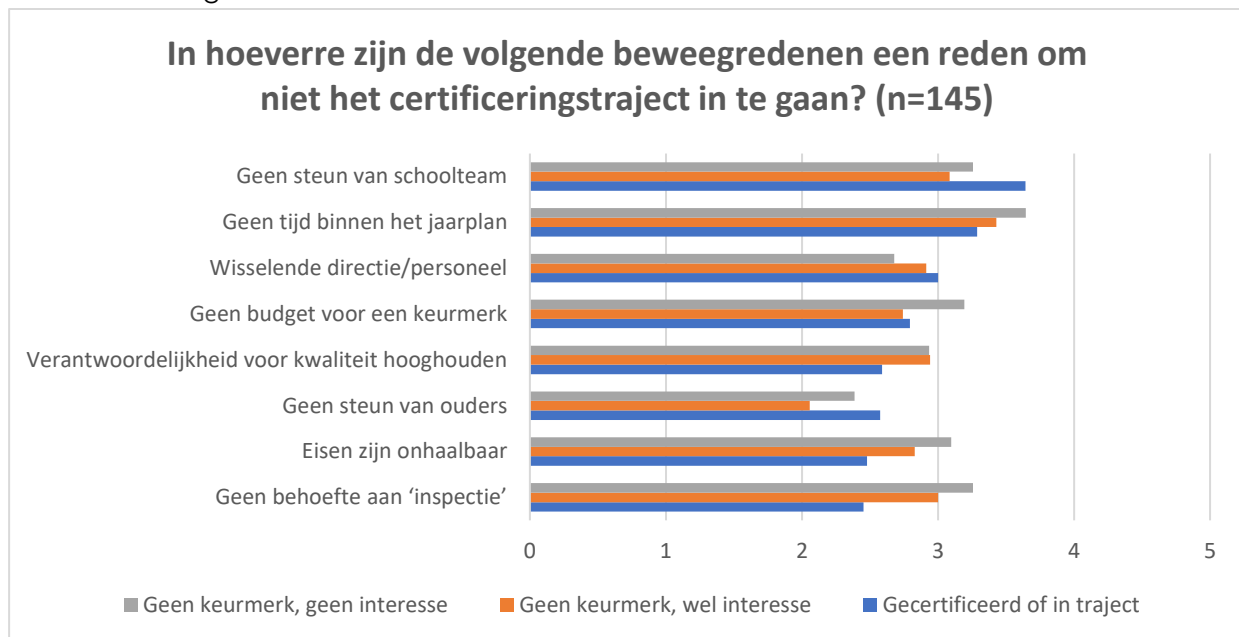

Grafiek 6. Nadelen van een vvto-keurmerk.

De groepen vinden of vrezen het meest dat een keurmerk *druk veroorzaakt op het team* ($M=3,76$, $SD=0.85$). De groepen zonder keurmerk vrezen daarnaast dat *het veel tijd kost* (met interesse ($n=37$): $M=3.51$, $SD=0.77$; zonder interesse ($n=33$), $M=3,76$, $SD=0.90$). Dit lijkt in de praktijk niet het grootste obstakel. De groep met keurmerk vindt dit een significant minder groot nadeel ($M=3,00$, $SD=0,90$, $F(2, 142) = 10,153$, $p<0,000$). De respondenten vinden het niet of nauwelijks een nadeel dat het *geen ruimte geeft voor eigen invulling van het programma Engels*.

Alle respondenten is gevraagd naar beweegredenen om niet een certificeringstraject in te gaan (grafiek 7). Wat opvalt in deze grafiek, is dat de niet-gecertificeerde scholen zich

verhoudingsgewijs meer zorgen maken over de kwaliteitsborging, dan in de praktijk ervaren wordt door de gecertificeerde scholen.

Grafiek 7. Beweegredenen om niet een certificeringstraject in te gaan.

De groepen die het certificeringstraject niet hebben doorlopen, beoordelen dit vaker als onhaalbaar (wel interesse ($n=35$): $M=2,82$, $SD=0,75$; geen interesse ($n=31$): $M=3,10$, $SD=0,87$) dan de scholen die het traject wel hebben doorlopen ($n=73$, $M=2,48$, $SD=0,99$). Dit verschil is significant ($F(2, 136) = 5,473$, $p=0,005$). Ook geven deze scholen significant vaker aan geen behoefte te hebben aan een extra inspectie (wel interesse ($n=35$): $M=3,00$, $SD=0,80$; geen interesse ($n=31$): $M=3,26$, $SD=1,06$) dan scholen die ervaring hebben met deze inspectie ($n=73$): $M=2,45$, $SD=0,99$) ($F(2, 136) = 8,966$, $p<0,000$). De groepen verschillen significant op de haalbaarheid van de Landelijke standaard en de behoefte aan "inspectie" naast de schoolinspectie

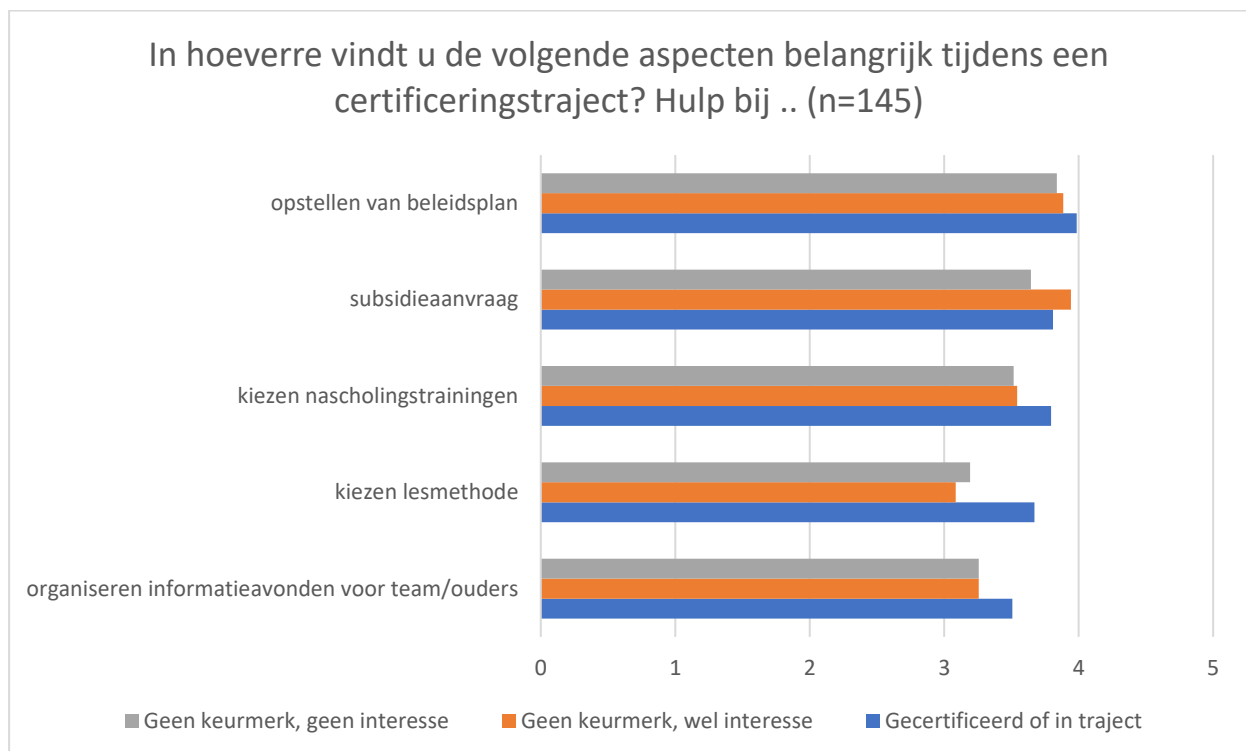
Volgens de gecertificeerde groep is het gebrek aan *steun van het schoolteam* de voornaamste reden om geen traject in te gaan ($n=73$, $M=3,64$, $SD=1,30$). Ook gebrek aan *tijd binnen het jaarplan* is een belangrijke voorwaarde ($n=73$, $M=3,3$, $SD=1,22$). Voor de groepen zonder ervaring met het certificeringstraject is dit *gebrek aan tijd* het belangrijkste obstakel (wel interesse ($n=35$): $M=3,43$, $SD=0,78$; geen interesse ($n=31$), $M=3,64$, $SD=1,08$).

De respondenten van scholen zonder interesse in een vvto-keurmerk ($n=27$) is in een open vraag gevraagd waarom ze hier geen interesse in hebben. De meeste respondenten geven aan dat de prioriteiten ergens anders liggen ($n=8$) of dat een vvto-keurmerk geen meerwaarde voor de school heeft ($n=7$). Daarnaast wordt het gebrek aan tijd in de jaarplanning en de verplichtingen die bij een keurmerk komen kijken vier keer genoemd.

Tot slot kregen alle respondenten kregen de stelling voorgelegd of ze een keurmerk als belasting zien of een kans. De scholen die een keurmerk hebben of in het traject zitten, beschouwen het keurmerk eerder als een kans ($n=73$, $M=2,41$, $SD=0,94$). De scholen die geen interesse hebben in een keurmerk ervaren het als een belasting ($n=31$, $M=3,26$, $SD=0,14$). Het verschil tussen de drie groepen is significant ($F(2, 136) = 10,637$, $p<0,000$).

5.2.3 Ondersteuningsbehoeften

De respondenten ($n=145$) is gevraagd waarbij zij graag hulp (zouden) ontvangen van de keuringsinstantie tijdens het certificeringstraject (grafiek 8). De prioritering verschilt redelijk tussen de drie groepen.

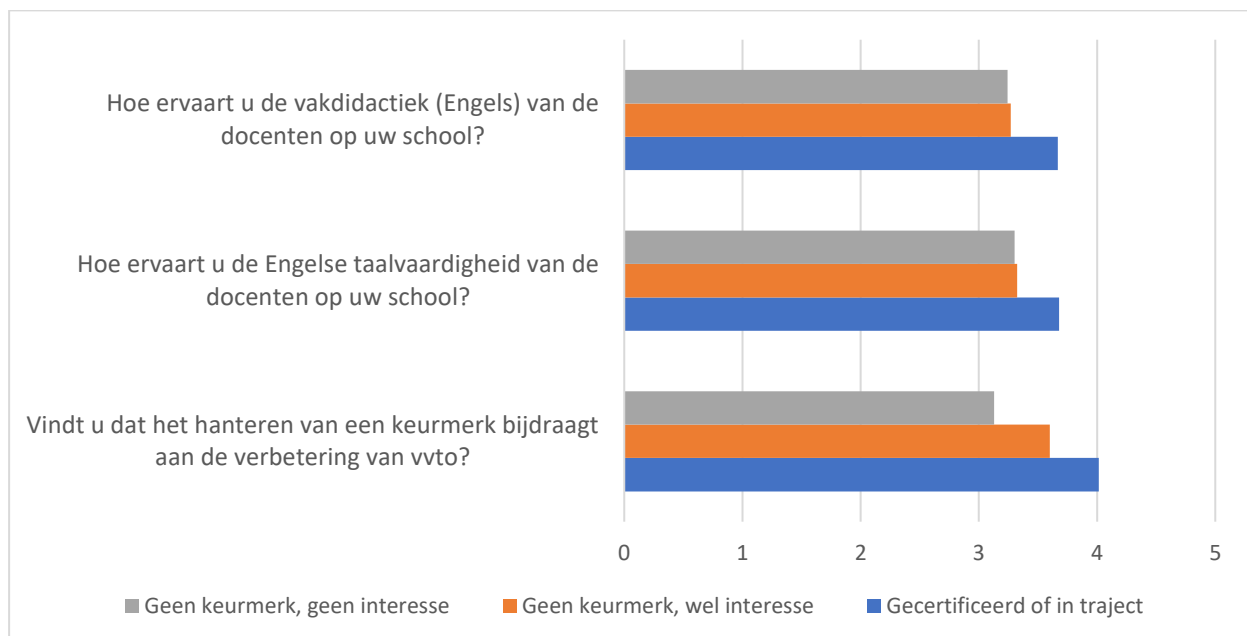

Grafiek 8. Ondersteuningsbehoeften bij certificering.

Scholen die een certificeringstraject hebben doorlopen, en de groep zonder interesse in een keurmerk, zouden het liefst hulp ontvangen bij het opstellen van een beleidsplan (resp. $M=3,99$, $SD=0,77$ en $M=3,84$, $SD=0,82$). De groep zonder keurmerk maar met interesse, zou daarentegen hulp willen bij de subsidieaanvraag ($M=3,94$, $SD=0,87$). Het verschil tussen de groepen zonder certificeringstraject enerzijds, en met certificeringstraject anderzijds, is alleen significant voor hulp bij het kiezen van een lesmethode ($F(2, 136) = 5,300$, $p=0,006$). Respondenten zonder keurmerk ($n=65$) vinden dit verhoudingsgewijs minder belangrijk (wel interesse: $M=3,09$, $SD=0,95$; geen interesse: $M=3,19$, $SD=1,14$) dan de respondenten met keurmerk ($M=3,67$, $SD=0,91$).

5.3 Kwaliteitsverbetering van vvto door keurmerk

De laatste onderzoeksvraag richt zich op de mate waarin een keurmerk bijdraagt aan een verbetering van de kwaliteit van vvto. Grafiek 9 toont dat scholen die ervaring hebben met het certificeringstraject beduidend hogere scores geven voor de stelling of het keurmerk bijdraagt aan de verbetering van vvto. Gemiddeld wordt deze stelling met een 4 beoordeeld (SD=0.68). Het verschil tussen de gecertificeerde groep enerzijds, en de twee niet-gecertificeerde groepen anderzijds is significant ($F(2, 136) = 12,629, p < 0,000$). De andere twee stellingen gaan over de vaardigheden van docenten. Respondenten die ervaring hebben met certificering geven hogere scores dan respondenten zonder ervaring, zowel wat betreft de talige als didactische vaardigheden van docenten. De scores liggen rond de 3,2 (SD=0.7) voor de niet-gecertificeerde groepen op beide vragen, en rond de 3.7 (SD=0.6) voor de gecertificeerde groep. Ook deze verschillen zijn significant (taalvaardigheid: $F(2, 142) = 5,266, p = 0,006$; didactiek: $F(2, 136) = 6,749, p < 0,002$).

Grafiek 9. Bijdrage van keurmerk aan de verbetering van vvto en vaardigheden van docenten.

5.3.1 Nascholing

Nascholing is onderdeel van het certificeringstraject. Van deze scholen geeft 89,5% van de respondenten aan nascholingscursussen te hebben gevolgd. De volgende cursussen werden het vaakst genoemd: Classroom English ($n=30$), Pilgrims in Canterbury ($n=15$), cursussen van EarlyBird ($n=5$), en cursussen van Step by Step ($n=4$). Van de respondenten die geen keurmerk hebben heeft in beide groepen iets meer dan 60% een nascholingstraining gevolgd. De cursussen die zij het vaakst noemen zijn Classroom English ($n=8$), studiereizen naar Canterbury en Cambridge ($n=6$) en de nascholingscursussen van EarlyBird en Driestar Educatief. Het verschil tussen de 3 groepen is significant ($F(2, 142) = 7,921, p = 0,001$).

De respondent van Cedin 3TS benadrukt dat een keurmerk zeker kan bijdragen aan de kwaliteit: "Een keurmerk bevat richtlijnen naar wat effectief is gebleken. Een half uur per week is toch te weinig, dat moet minstens 60 minuten zijn. Daarnaast: zodra er een bordje op je muur zit moet je toch aan de kwaliteit blijven voldoen, en dat motiveert ook weer". Volgens de respondent

van Talent ligt de bijdrage van een keurmerk aan de verbetering van vvtto, aan de manier waarop het ingezet wordt: "Als het keurmerk gebruikt wordt als middel, dan draagt het wel bij aan de verbetering van vvtto. Wanneer het gebruikt wordt als doel niet. Sommige scholen halen het keurmerk voor het bordje, maar zijn er daarna niet meer mee bezig. Daarom is hervisitatie zo belangrijk, anders zakken scholen in." De respondent voegt toe dat bij Talent de grootste focus ligt op het over de drempel halen van leerkrachten wat betreft het spreken van Engels. Hierdoor krijgt de vakdidactiek vaak niet genoeg aandacht. De respondent van EarlyBird wil deze leerkrachten aanmoedigen om Engels te spreken, want: "de leerlingen pakken de stof op, ook wanneer de uitspraak van de docent niet optimaal is". De respondent van Cedin 3TS beweert tot slot dat op het gebied van vakdidactiek het vooral schort aan kennis: "Bij vakdidactiek slaan leerkrachten vaak de kern over. Leerkrachten willen vaak leuke activiteiten doen met de leerlingen, zoals liedjes zingen, maar dat is niet voldoende".

6. Conclusie en discussie

Aan de hand van de resultaten wordt in dit hoofdstuk een antwoord gegeven op de onderzoeksvragen.

6.1 Bekendheid met de keurmerken

Uit de vragenlijst blijkt dat EarlyBird verreweg het meest bekende keurmerk is onder de ondervraagden. EarlyBird is bekend bij 86,7% van de scholen met een vvto-keurmerk en bij 58,2% van de respondenten die nog niet in aanraking zijn gekomen met een certificeringsproces. Van de scholen die geen certificeringstraject hebben doorlopen, geeft 15,9% aan dat ze nog nooit van de Landelijke standaard vvto gehoord hebben. Dit is vrij zorgelijk, gezien deze standaard handvatten bevat voor kwalitatief Engels onderwijs en richtlijnen waar iedere vvto-school zich aan zou moeten houden. Slechts de helft (49%) weet wat er precies in de Landelijke standaard vvto staat.

6.2 Hanteerbaarheid en wenselijkheid van de keurmerken

Respondenten van scholen die geen certificeringstraject hebben doorlopen, geven aan het keurmerk eerder als een belasting te zien dan een kans. Respondenten die het traject wel doorlopen hebben, geven echter vaker aan het keurmerk te zien als een kans. De respondenten die een certificeringstraject doorlopen hebben, geven dit traject een rapportcijfer van 7,5. Dit is ruim voldoende, dus de respondenten die het traject hebben doorlopen, zijn gemiddeld erg tevreden over het traject en beschouwen het als zeer hanteerbaar.

Voordelen van een vvto-keurmerk

Voor alle respondenten gelden dezelfde voordelen van een keurmerk. Echter, de scholen met interesse in een keurmerk scoren significant hoger op deze overwegingen dan de scholen zonder interesse.

Bijna alle respondenten van gecertificeerde scholen vinden een gemotiveerd team belangrijk voor een succesvol traject. Daarnaast is het belangrijk om genoeg tijd te hebben binnen de jaarplanning en een budget te hebben voor vvto. Het enthousiasme van de ouders vinden zij minder belangrijk, maar het is nog altijd een belangrijke voorwaarde. Voor scholen zonder keurmerk is profilering de belangrijkste reden om een kwaliteitskeurmerk te overwegen, gevolgd door het aantrekken van leerlingen en het onderscheiden van buurtscholen. Alle respondenten vinden een keurmerk vooral wenselijk vanwege de richtlijnen voor goed Engels onderwijs, de goede reclame voor de school en voor de externe check op kwaliteit. Sommige respondenten zonder certificeringstraject geven echter aan dat de leskwaliteit ook gewaarborgd kan worden zonder een vvto-keurmerk. Respondenten van gecertificeerde vvto-scholen hechten tot slot significant meer waarde aan het fysieke keurmerk, dan de twee niet-gecertificeerde groepen.

Nadelen van een vvto-keurmerk

De druk die certificering op het team veroorzaakt wordt door alle groepen als het grootste nadeel genoemd. Alle nadelen zijn door respondenten zonder certificering als een groter nadeel beoordeeld dan door respondenten met certificering.

De groepen noemen verschillende nadelen van het certificeringstraject. De groepen die geen keurmerk hebben verwachten als grootste nadeel dat het traject veel tijd kost. Het is daarom

opvallend dat de groep die ervaring heeft met dit traject dit een significant minder groot nadeel vindt. De gecertificeerde respondenten geven aan dat een gebrek aan steun van het schoolteam een belangrijke reden kan zijn om het traject niet in te gaan. Voor de groepen die geen ervaring hebben met het certificeringstraject, blijkt de belangrijkste reden een gebrek aan tijd binnen het jaarplan. De groepen zonder keurmerk beoordelen de eisen in de Landelijke standaard vvtto significant vaker als onhaalbaar dan de scholen die het traject wel hebben doorlopen. Ook geven deze scholen vaker aan geen behoefte te hebben aan een extra inspectie, terwijl dit voor scholen die wel een keurmerk hebben juist als het minst grote nadeel wordt genoemd. Dit terwijl de niet-gecertificeerde scholen de externe check op leskwaliteit juist als voordeel zien van een keurmerk. Andere redenen van scholen om zich niet te certificeren zijn voornamelijk dat hun prioriteiten ergens anders liggen en dat ze geen meerwaarde zien in het behalen van een vvtto-keurmerk.

Uit deze vragen blijkt dat onervaren scholen bepaalde nadelen verwachten die in de praktijk door ervaren scholen niet als (erg) belastend worden ervaren. Dit blijkt ook uit de vraag of respondenten het keurmerk beschouwen als een belasting of een kans. De groepen zonder certificering beoordelen het keurmerk significant vaker als belasting terwijl scholen met keurmerk het beoordelen als kans. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat niet-gecertificeerde vvtto-scholen (te) weinig weten over het certificeringstraject en de werklast en werkdruk die bij een keurmerk komt kijken.

Ondersteuningsbehoeften

Tot slot zouden alle participerende scholen behoefte hebben aan ondersteuning bij het opstellen van een beleidsplan en hulp bij een subsidieaanvraag.

6.3 Kwaliteitsverbetering van vvtto door keurmerk

De gecertificeerde scholen scoren significant hoger op de stelling dat een keurmerk bijdraagt aan de verbetering van vvtto dan de andere twee groepen. Dit blijkt ook uit de beoordeling van de taalvaardigheid en vakdidactiek van hun leerkrachten; die beoordelen zij significant hoger dan de andere groepen. Een verklaring waarom deze scores hoger liggen, kan zijn dat de leerkrachten van scholen met een keurmerk nascholing moeten volgen op het gebied van zowel taalvaardigheid als vakdidactiek. In totaal heeft bijna 90% van de respondenten van scholen met keurmerk of in het certificeringstraject nascholingscursussen gevolgd.

7. Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek geven wij het volgende advies:

1. Maak de randvoorwaarden op orde.

Om het certificeringstraject succesvol te doorlopen zijn draagvlak bij het team, genoeg tijd en voldoende budget belangrijke randvoorwaarden. Daarom is het heel belangrijk om de meerwaarde van het traject uitdrukkelijk te blijven benoemen. Goede informatievoorziening over het af te leggen traject, de tijd die het de school kost maar ook de ondersteuning die er te krijgen is en de verschillende subsidies (zoals IPV en de middelen uit het werkdrukakkoord), zijn essentieel om draagvlak te creëren. Zo kunnen keurmerkinstanties meer de voordelen benadrukken van de toegevoegde waarden van een certificering. De keurmerkscholen die aangesloten zijn bij het netwerk vvto kunnen tijdens door Nuffic gefaciliteerde netwerkbijeenkomsten hun ervaringen als *good practices* met de niet-gecertificeerde scholen delen.

2. Draag het belang van het certificeringstraject breed uit.

Het certificeringstraject wordt onder de niet-gecertificeerde scholen vaak gezien als een extra belasting, terwijl het juist een uitstekende kans biedt om de kwaliteit van het vvto te verbeteren. Scholen die het traject hebben doorlopen hebben gemiddeld genomen meer nascholingscursussen gevolgd en zowel de taalbeheersing als didactiek van hun leerkrachten worden aanzienlijk hoger beoordeeld. Een certificeringstraject draagt dus bij aan betere docentprofessionalisering op het gebied van Engels en didactiek. Naast goede informatievoorziening vanuit de keuringsinstanties, kan de Inspectie van het Onderwijs tijdens hun bezoeken de vvto-scholen wijzen op de keurmerken en het belang van goed kwaliteitsbeleid. OCW zou een bijdrage kunnen leveren door in haar uitingen het bestaan van de Landelijke Standaard vvto te noemen en scholen te wijzen op continue kwaliteitsverbetering.

3. Vergroot de bekendheid van de Landelijke standaard vvto onder vvto-scholen.

De Landelijke standaard vvto is bij de helft van de niet-gecertificeerde vvto-scholen onbekend. De standaard bevat richtlijnen voor kwalitatief goed vvto. Als scholen niet op de hoogte zijn van de inhoud van de standaard is de kans groot dat deze kwaliteitseisen niet worden nageleefd. Bij het opgaan voor een keurmerk is kennisname van deze standaard en het voldoen eraan, een vereiste. Maar ook voor vvto-scholen die niet opgaan voor een keurmerk, is het van essentieel belang dat ze beter bekend zijn met de standaard en het een onderdeel maken van hun kwaliteitsmonitoring. Het is daarom zeer belangrijk dat Nuffic en de keuringsinstanties hier meer aandacht aan besteden in hun communicatie met de vvto-scholen. Dit kan onder andere in voorlichtings- en inspiratiebijeenkomsten voor scholen. Ook kan de Landelijke standaard genoemd worden in artikelen in vakbladen, in nieuwsbrieven, op sociale media en tijdens aanwezigheid bij beurzen en congressen voor primair onderwijs. De Landelijke standaard kan daarnaast worden opgenomen in de kennisbasis Engels van de Pabo's en in de nascholing voor leerkrachten.

8. Bibliografie

Bos, L., & Baalen, E. V. (2017). Hoe vaardig zijn onze groep 8-leerlingen in Engels? Inzicht in de ERK-niveaus aan de hand van uitslagen van de IEP Eindtoets Engels. *Levende Talen Tijdschrift*, 31-38.

Corda, A., de Graaff, R., & Philipsen, K. (2014). *Handboek vroeg vreemdetalenonderwijs; Engels op de basisschool*.

Groot, P., & Deelder, E. (2014). Vvto in Nederland, een historisch overzicht. A. Corda, K. Philipssen & R. de Graaff (Red.), *Handboek vvto*, 25-39.

Jenniskens, T., Leest, C. M. B., Wolbers, M. H. J., Bruggink, M. M. H., Dood, C. M. M., & Krikhaar, E. M. (2017). *Zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs: Monitoringsonderzoek maximaal 15% Engels/Frans/Duits in het basisonderwijs*.

"Landelijke standaard Vvto." *Standaard Vroeg Vreemdetalenonderwijs Engels*, Europees Platform, 2011, www.epnuffic.nl/bestanden/documenten/standaard-vroeg-vreemdetalenonderwijs-engels.pdf

Bijlage 1 – Landelijke standaard vvto-E

Standaard vroeg vreemdetalenonderwijs Engels

Een raamwerk voor de kwaliteit van het vroeg vreemdetalenonderwijs Engels

Naar aanleiding van discussies in het Platform vvto Nederland en op verzoek van vvto-scholen is gewerkt aan de ontwikkeling van instrumenten om de kwaliteit van vvto meetbaar te maken met als doel te komen tot formele certificering van vvto Engels in Nederland. De basis hiervoor is de standaard vvto Engels, waarin alle elementen zijn opgenomen die specifiek zijn voor vvto.

Dit document is in twee opzichten een groeidocument. Ten eerste moeten scholen de ruimte hebben om naar de eindtermen toe te groeien. Dat kan voor een beginnende vvto-school twee tot vier jaar in beslag nemen. Ten tweede kan de standaard vvto Engels door voortschrijdend inzicht bijgesteld worden. Nader onderzoek naar de effectiviteit van deze standaard en het meetinstrument is geboden. Parallel aan de standaard voor tto-scholen kan gewerkt worden met een getrapte erkenning met twee meetmomenten: de eerste na een of twee jaar met een voorlopige erkenning als vvto-school, de tweede een of twee jaar daarna met een volledige erkenning als vvto-school, waarbij gedifferentieerd naar de onderscheiden kwaliteitskenmerken en de indicatoren/checkpoints gekeken wordt.

Het verdient aanbeveling om in de verdere ontwikkeling aan te sluiten bij de beroepsstandaarden Leraar Primair Onderwijs, Leraar Moderne Vreemde Talen en de Kennisbasis Engels voor de pabo.

De kwaliteit wordt gedefinieerd aan de hand van de volgende vier elementen:

- A Opbrengsten / resultaten
- B Onderwijsleerproces
- C Kwaliteitszorg
- D Randvoorwaarden

Deze elementen zijn uitgewerkt in een aantal indicatoren/checkpoints.

A Opbrengsten / resultaten

Taalgebruik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Engels is zo veel mogelijk doeltaal in alle interacties tijdens de les. ▪ Leerlingen worden gestimuleerd tot Engelse taalproductie, waarbij begrip en communicatie centraal staan. ▪ Het eindniveau dat leerlingen in groep 8 kunnen bereiken, hangt af van diverse factoren. Nader onderzoek is nodig. Zie de toelichting hieronder voor de streefniveaus.
Taalontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerlingen worden bewust gemaakt van en voorbereid op een meertalige omgeving. ▪ Leerlingen zijn zich bewust van de relatie tussen het binnen- en buitenschools leren van Engels.

<i>Internationalisering</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gedurende de basisschoolloopbaan heeft elke leerling aan enige gerichte internationale activiteiten meegedaan. ▪ Elke leerling heeft in het Engels gecommuniceerd met leerlingen in het buitenland via persoonlijk en/of digitaal contact.
-----------------------------	---

Toelichting op het eindniveau:

Het Platform vvtto Nederland heeft een startnotitie 'Naar eindtermen vvtto Engels, een eerste verkenning' geschreven. Daarin wordt nader ingegaan op de factoren die ten grondslag kunnen liggen aan de verschillen in uitstroomniveau. Met het oog op de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn Engels wordt aan de hand van het Europees Referentiekader voorlopig uitgegaan van de volgende streefniveaus, uitgaande van acht jaar lang 60 minuten Engelse les per week:

	VMBO	HAVO	VWO
Luisteren en Begrijpen	A1	A2	A2/B1
Interactie	A1	A2	A2/B1
Lezen en begrijpen	A1	A2	A2
Schrijven	A1	A1/A2	A2

Indicatoren/checkpoints:

- Engels wordt gebruikt als voertaal door zowel de leerkracht als de leerlingen.
- Er is een uitnodigend en veilig werkklimaat voor Engelstalige activiteiten op school.
- De leerkracht weet Engelstalige bronnen buiten de school goed te gebruiken.
- De school heeft structurele aandacht voor internationaliseringsactiviteiten.

B Onderwijsleerproces

<i>Kwantitatief</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er wordt minimaal 60 minuten per week lesgegeven in het Engels. ▪ Er is sprake van een ononderbroken leerlijn.
<i>Kwalitatief</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerkrachten die vvtto Engels aanbieden hebben een scholing 'Classroom English' gevolgd en zijn bereid tot nascholing. ▪ Zij bezitten een taalvaardigheid op ten minste niveau B2 van het ERK voor alle deelvaardigheden (voor schrijven volstaat niveau B1). ▪ Leerkrachten hanteren het principe doeltaal = voertaal. ▪ Het onderwijsaanbod sluit aan bij de leeftijd en het taalontwikkelingsniveau van het kind.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerkrachten kennen en gebruiken afwisselende didactische werkvormen die passen bij het leren van een vreemde taal op jonge leeftijd. ▪ Leerkrachten zijn in staat om relevante (aanvullende) materialen voor hun leerlingen te selecteren en aan te passen. ▪ Engels wordt gebruikt als communicatiemedium in diverse leergebieden en activiteiten. ▪ De leeromgeving biedt een gevarieerd en aantrekkelijk taalaanbod en veilige en uitdagende interactiemogelijkheden. ▪ Leerkrachten staan positief tegenover het leren van Engels en de rol van het Engels in de meertalige samenleving. ▪ Er is een samenwerking met de ontvangende scholen voor voortgezet onderwijs over het programma en het uitstroomniveau van leerlingen.
--	--

Indicatoren/checkpoints:

- Lesroosters.
- Een overzicht van de gevolgde cursussen door de leerkrachten.
- Lesobservaties en pedagogisch-didactisch handelen met observatielijst.
- Structurele inzet van digitale leermiddelen voor de relatie tussen binnen- en buitenschools leren en voor een taalrijke leeromgeving.
- Kennis van en ervaring met gebruik van Engels in andere leergebieden.
- Samenwerking met het voortgezet onderwijs.

C **Kwaliteitszorg**

<p><i>Kwaliteitszorg</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vvto is opgenomen in het beleidsplan van de school. ▪ Er is sprake van een doorlopende leerlijn door alle groepen. ▪ De leerkrachten voldoen aan het profiel dat omschreven is in de competenties voor de leerkracht vvto Engels. ▪ De taalvorderingen van de leerlingen worden gedocumenteerd, bijvoorbeeld in de vorm van een taalportfolio, examen of leerlingvolgsysteem. ▪ Het programma en de lessen en activiteiten worden jaarlijks geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. ▪ Basisscholen onderschrijven deze standaard en nemen deel aan de bijbehorende visitaties.
------------------------------	---

Indicatoren/checkpoints:

- Aanwezigheid van vvto Engels in het beleidsplan.
- Scholingsprogramma's voor leerkrachten.
- Aanwezigheid documentatie voor taalvorderingen.
- Rapportagevormen.

D Randvoorwaarden

<i>Personeel</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerkrachten worden voldoende gefaciliteerd om vvtO Engels voor te bereiden en uit te voeren. Dit komt onder meer tot uiting in de beschikbaarheid van middelen voor: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nascholing en deskundigheidsbevordering ○ Coördinatie van het vvtO-programma ▪ Het team is medeverantwoordelijk voor een samenhangend curriculum en een doorlopende leerlijn, zowel in de school zelf als met de ontvangende scholen voor voortgezet onderwijs. ▪ De school neemt de competenties voor leerkrachten vvtO Engels op in zijn personeelsbeleid, bijvoorbeeld in het aannamebeleid.
<i>Materiële randvoorwaarden</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De leerlingen worden voor hun ontwikkeling Engels gestimuleerd door de aankleding van het lokaal en de overige ruimtes op school. ▪ Er zijn aanvullende lesmaterialen in het Engels voor elke groep. ▪ Er is voldoende toegang tot Engelstalige digitale en audiovisuele leermiddelen.

Indicatoren/checkpoints:

- Nascholingsactiviteiten.
- English corners, overige inrichting van de lokalen en de school.
- Aanwezigheid overige leermiddelen (incl. digitale en audiovisuele middelen).

Bijlage 2 – Respondenten interviews

Omschrijving*	Datum interview
Directeur EarlyBird	14-03-2018
Visitator Talent	21-03-2018
Visitator en schoolbegeleider Cedin	22-03-2018
Vvto-coördinator school met EarlyBird-keurmerk	26-03-2018
Vvto-coördinator school met Talent-keurmerk	29-03-2018
Directrice school met Cedin 3TS-keurmerk	29-03-2018
Directrice school zonder interesse in keurmerk	18-04-2018
Directrice school met interesse in keurmerk	19-04-2018
Directrice school zonder interesse in keurmerk	24-04-2018
Inspectie van het Onderwijs	12-06-2018

* Alle geïnterviewden hebben toestemming gegeven voor het publiceren van de uitgeschreven interviews. De interviews zijn op aanvraag beschikbaar.

Tabel 2. Respondenten interviews.